

Dalibor Karlović

Slika svete Apolonije, te svetih Blaža i Antuna-Opata iz riznice samostana svete Marije u Zadru; prikaz troje svetaca zaštitnika od bolesti orofacijalnog područja

The Painting of saints Apollonia, Blaise and Anthony the Abbot from the Treasury of Convent of Saint Mary in Zadar. Display of Three Patron Saints of the Oro-Facial Region

Klinika za psihijatriju Kliničke bolnice "Sestre milosrdnice", Zagreb
University Department of Psychiatry, University Hospital "Sestre milosrdnice", Zagreb, Croatia

Sažetak

Svrha rada bila je prikazati sliku svetoga Antuna opata u slavi, te svetoga Blaža i svete Apoloniju u povijesno medicinsko-stomatološkom kontekstu. Slika se nalazi u stalnom postavu izložbe crkvene umjetnosti u benediktinskom samostanu Svete Marije u Zadru. Inače, sveta Apolonija štuje se kao zaštitnica od bolesti zuba, a i zaštitnica je stomatologa i stomatologije. Sveti Blaž zaštitnik je grla, usne šupljine i cervikofacijalne regije, a kao zaštitnika štuju ga otorinolaringolozi i kirurzi lica, glave i vrata, dok je sveti Antun-opat zaštitnik kožnih bolesti i bolesti sluznica, posebice onih uzrokovanih herpesom. Prikazana slika, ulje na platnu, naslikana je u baroknom stilu početkom sedamnaestog stoljeća. Zanimljiva je i zato što se na istom mjestu nalazi troje svetaca, zaštitnika od bolesti koje se javljaju u orofacijalnoj regiji. Osim toga ta slika svjedoči o kultu štovanja svetaca - zaštitnika bolesti zubi, usta i grla u Zadru, odnosno o usporednim načinima pružanja medicinske i stomatološke zaštite - one "znanstvene" i one teurgijske. Ovim radom nadopunjuje se povijesno medicinsko-stomatološka baština naših krajeva, a ujedno se pokazuje kako proučavanjem sakralne umjetničke baštine možemo nadopuniti naše znanje o zdravstvenim uvjetima u određenom vremenskom razdoblju.

Zaprimljen: 1. ožujka 2006.

Prihvaćen: 10. srpnja 2006.

Adresa za dopisivanje

Dalibor Karlović
Klinika za psihijatriju Kliničke bolnice
"Sestre milosrdnice"
Vinogradska cesta 29, Zagreb
dalibor.karlovic@zg.htnet.hr

Ključne riječi

Hrvatska; ikonografija; povijest medicine i stomatologije; medicina u umjetnosti

Uvod

Ikonografija u medicini (dalje u tekstu pod pojmom medicine misli se na medicinu u užem smislu i na stomatologiju) vrlo je zanimljivo područje povijesti medicine. Proučavanjem kultova svetaca-zaštitnika od bolesti, može se mnogo toga otkriti o

Introduction

The iconography in medicine (in this article the term "medicine" is applied both to medicine and dentistry) is a very interesting field of history of medicine. The investigation of cults of patron saints and protectors from certain diseases can re-

sociološko-kulturnim i fenomenološkim, ali i zdravstvenim uvjetima u pojedinom kraju gdje se dotični svetac štuje i moli mu se (1-3). Dakle, sveci-zaštitnici od bolesti iznimno su zanimljiv fenomen, ponajprije zato što otkrivaju paradigmu razmišljanja ljudi u doba kada liječnici (ali i brijači koji su se bavili kirurgijom i stomatologijom) nisu bili dostupni svakome ni po brojnosti, a ni zbog socioekonomskog položaja puka, jer je posjet liječniku/brijaču ili dolazak liječnika u kuću bolesnika bio stvar svojevrsnog elitizma (2-5). Upravo u takvim okolnostima puku onoga doba i nije preostalo ništa drugo nego uzdati se te tražiti zagovor za ozdravljenje i olakšanje tegoba kod različitih svetaca koji su svojevrsni izaslanici i zagovornici (*mediatio*, *intercessio*) između ljudi i trojednoga Boga. Psihološki gledano Bog je velik i svemoćan, pa će se do njega lakše doći posredstvom zagovornika, svetaca (3, 6, 7). S druge strane, to se može tumačiti i teurgijskim nazorom prema kojemu su bolesti vezane za transcendentno, to jest nisu se poznavali djelotvorni “znanstveni”, medicinski dijagnostički i terapijski postupci. Svakako najuniverzalniji posrednik između Boga i ljudi je Bogorodica - Blažena Djevica Marija koja se, kad je riječ o povijesti medicine i medicinskoj ikonografiji, često prikazuje kao Gospa od Zdravlja. Kasnije se crkve počinju posvećivati i apostolima i drugim mučenicima-svecima (7, 8). U srednjem vijeku počinju se birati sveci-zaštitnici gradova i naselja, ali i udruženja, vojski, cehova, bratovština, zanimanja. Tada se sveci počinju štovati i kao zaštitnici od bolesti, ali i pomagači u ozdravljenju ili olakšanju zdravstvenih tegoba. Sveci-zaštitnici od bolesti birali su se na različite načine - ponekad je to bilo prema načinu na koji su mučeni (npr. svetoga Stjepana su kamenovali, pa je zaštitnik od kamenaca, ili svetoj Apoloniji su čupali zube, pa je zaštitnica od zubobolje i stomatologije uopće), ponekad prema značenju imena (sveta Lucija je zaštitnica bolesti očiju, jer joj ime sadržava latinski korijen *lux* što znači svijetlo) ili prema bolestima od kojih su i sami vjerojatno bolovali (sveti Jeronim bio je star, pa ga se molilo u vezi s gerijatrijskim smetnjama npr. kataraktom). Dakle, sveci postaju svojevrsni “medicinski specijalisti” koje je puk zazivao i njima se molio u točno određenim bolestima i nevoljama (9-11). Sam grad Zadar i područje Zadarske nadbiskupije predstavlja jedinstveno, iznimno bogato područje kad je riječ o sakralnoj umjetnosti, posebice sakralnoj ikonografiji i različitim svecima, a najčešće su to bili zavjetni darovi kraljeva, kraljica, plemića i plemkinja, ali i uglednika ne samo iz zadarskog područja, nego iz

veal many facts considering the social, cultural, phenomenological and healthcare situation in the region where the particular saint was worshipped (1-3). Patron saints represent particularly interesting phenomena, primarily because they reveal the paradigm of thinking among the common people in times when the doctors (but also the barbers who practiced surgery and dentistry) were not available to everyone, both due to their scarce numbers and due to the socio-economic status of the population, since a visit of a doctor/barber was reserved for the elite (2-5). That is why the people had no other solution but to believe that the saints would help them, heal them and deliver them from the symptoms. These saints are rendered delegates and supporters of the people (*mediation*, *intercession*) in their communication with God. They considered God to be great and almighty, more easily accessible through the mediators – the saints (3,6,7). That can be explained by the theurgic teaching that relates the diseases to the transcendental, i.e. it does not recognize the efficient “scientific” medical diagnostic or therapeutic procedures. Universal mediator between the people and God was the Mother of God, Holy Virgin Mary, frequently referred to as the Lady of Health. In the later period, churches were also dedicated to the apostles and other martyr saints (7,8). In the Middle Ages, the patron saints of cities, towns and villages were chosen, as well as patrons of societies, armies, trades, fraternities and occupations. The worshipping of saints as the patrons from diseases and helpers in the processes of healing and relieving of symptoms also dates from that time. The patron saints from certain diseases have been chosen using various methods, sometimes according to the way they have been tortured (for example St. Stephen, who had been stoned, became the patron saint against lythiasis, or St. Apollonia, who had her teeth broken, became the patron saint of dentistry and against toothache), sometimes according to the meaning of their names (St. Lucia is a patron saint against eye diseases, since her name originates from Latin word “*lux*”, meaning light), or according to the diseases from which the saints themselves suffered (St. Jerome lived to be very old, so he was venerated for geriatric problems, for example the cataract). Some saints have become “medical specialists”, being addressed by people for certain diseases and problems (9-11). Zadar archbishopric is rich with sacral art that was presented by royalty, noble families and others from Croatia, Bosnia and other European states (12,13). These reliquiae and

Dalmacije i obližnje Bosne te nekih europskih država (12, 13). Nema dvojbe da je najviše tih zavjetnih darova bilo s namjerom da se postigne zagovor kod dotičnoga sveca za očuvanje zdravlja ili ponovno vraćanje zdravlja, ako je ono bilo na bilo koji način oštećeno. Brojnost svetačkih relikvija i ikonografskih predmeta u Zadru tumači se vrlo bogatom prošlošću, geostrateškim i političkim položajem grada tijekom povijesti. Danas se najveći dio toga neprocjenjivog blaga Zadra, ali i naše domovine, nalazi u benediktinskom samostanu Svete Marije kao stalni postav sakralne umjetnosti (14-16). Svrha je ovoga rada predstaviti sliku iz Zadra koja prikazuje svetu Apoloniju, svetog Blaža (u Dubrovniku je poznat kao Vlaho) i svetog Antuna-opata, slikara Vorotarija Padovaninija ili Pietra Dominija, a završena je početkom sedamnaestog stoljeća.

Prikaz slike

Izvorni naslov slike je Sveti Antun-opat u slavi, sveti Blaž i sveta Apolonija. Naslikao ju je u baroknom stilu Pietro Domini, majstor iz Padove godine 1625. za crkvu Svetog Antuna opata u Zadru (porušena je godine 1943.) (17). To je ulje na platnu veliko 290 x 151 centimetar. Slika je bila postavljena iznad glavnog oltara crkve, a sada je u stalnom postavu izložbe crkvene umjetnosti u benediktinskom samostanu Svete Marije u Zadru.

Slika Sveti Antun-opat u slavi, sveti Blaž i sveta Apolonija (Slika 1.) prikazuje svetog Antuna opata kao sveca koji lebdi na oblaku okružen anđelima. U lijevoj ruci ima plamen koji simbolizira bolove bolesnika te oštećenja kože i sluznice što nastaju nakon infekcije herpesom. S lijeve strane slike nalazi se sveti Blaž, biskup s mitrom odloženom na pod te pastoralom u desnoj ruci i drljačom u lijevoj, a sveta Apolonija smještena je s desne strane s palmom i klještimu u desnoj ruci. Ta se slika čini jedinstvena prema do sada poznatim prikazima te svetice u Hrvatskoj, jer tu sveta Apolonija nije sama, nego s dvojicom drugih svetaca - svetim Antunom-opatom i svetim Blažem. Dakle, slika je vrlo zanimljiva, jer se obično sveci-zaštitnici od bolesti prikazuju pojedinačno, a ako su zajedno s drugim svecima, tada je to bez nekoga anatomske-topografskog načela kao što je tu slučaj. Naime, sveti Antun-opat zaštitnik je herpesnih bolesti ali i kuge, a zna se da je labijalni herpes jedan od najčešćih oralno medicinskih entiteta (3, 7, 18, 19). Nadalje, sveti Blaž zaštitnik je usne šupljine, grla i vrata (3, 7, 18, 19). Prikaz navedenih troje svetaca zajedno možda je puki slučaj, no ipak zubobolja, ali i najrazličitije bolesti vrata, grla,

the sacral iconography connected to the saints represent an important part of its art collection. There is no doubt a great number of these gifts were made in order to ensure the support of a particular saint and achieve the preservation of health or return of the lost health, if it was damaged in any way. The great number of relics of the saints and iconographic objects in Zadar region can be explained by the eventful past, and the geostrategic and political position of Zadar throughout history. Today, these treasures are situated and displayed permanently in the Benedictine Convent of Saint Mary (14-16). The aim of this paper is to describe the painting located in Zadar, Croatia, showing St. Apollonia, St. Blaise and St. Anthony the Abbot, made by painter Vorotari Padovani or Pietro Domini, in the early seventeenth century.

Case report

The original name of the painting is St. Anthony the Abbot in Glory, St. Blaise and St. Apollonia. It was painted by Pietro Domini, painter from Padova, in 1625, in baroque style, for the church of St. Anthony the Abbot that stood in Zadar, Croatia, but was demolished in 1943 (17). The painting is oil on canvas, 290 x 151 cm. It was displayed on the main altar of the church, but now it is a part of the collection of the Benedictine Convent of Saint Mary in Zadar, Croatia

The painting, St. Anthony the Abbot in Glory, St. Blaise and St. Apollonia (Figure 1), shows St. Anthony the Abbot in Glory, floating on a cloud, surrounded by angels, holding a flame in his left hand, symbolizing pains felt by patients suffering from the damage of skin and mucosa during the herpes infection. The left part of the painting shows St. Blaise the bishop, with his mitre put aside, holding his shepherd's crook and a shovel in his right hand, while St. Apollonia is shown on the right side of the painting with a palm leaf and a pair of pincers in her right hand. The presence of the three saints together represents a rather unique finding. It is of great interest because the three patron saints of the oro-facial region are together. St. Anthony the Abbot protects against the plague/pestilence, but also from the herpetic diseases, and it is well known that herpes labialis is one of the most frequent entities of oral medicine (3, 7, 18, 19). St. Blaise protects the oral cavity, throat and neck (3, 7, 18, 19). The display of the three saints together may be purely coincidental, but toothache and various diseases of neck, throat, oral cavity and lips surely represent a "bad experience". Also, they are

Slika 1. Slika svetih Antuna opata u slavi, Blaža i Apolonije iz 1625. godine, sada dio Stalne izložbe crkvene umjetnosti u Benediktinskom samostanu svete Marije u Zadru.

Figure 1 The painting of St. Anthony the Abbot in Glory, St. Blaise and St. Apollonia dated 1625, now part of the treasury of the Benedictine Convent of Saint Mary in Zadar, Croatia.

usne šupljine i usnica, predstavljaju sigurno vrlo neugodno iskustvo, a to su i bolesti koje čovjeka prate od najranijih razdoblja pisane povijesti. Zato sam ipak mišljenja da su troje svetaca-zaštitnika ciljano naslikani zajedno, kako bi se zadarski puk mogao moliti ispred jedne slike svima trima svecima-zaštitnicima od bolesti u području orofacijalne regije.

Inače, osnovni izvor podataka o svetoj Apoloniji zapisi su aleksandrijskoga nadbiskupa Dionizija. Bila je Egipćanka iz Aleksandrije, a rođena je početkom trećeg stoljeća. Kao odana kršćanka već je zarana osjetila nedaće rimskih progona. (18, 19). Sveta Apolonija postaje zaštitnica zuba na osnovi asocijacija koje potiče opis njezina mučenja. Nju su udarali po glavi i licu te su joj klještima čupali zube, a prema nekim drugim prikazima izbijali su joj ih kamenjem i šakama. Kasnije su ju spalili na lomači. Ikonografski prikazi predstavljaju ju najčešće s klještima u kojima je često i iščupani zub. U istoj ili drugoj ruci drži palminu granu, što je znak mučeništva. Kult svete Apolonije najprije se širio Bizantom, a kasnije i zapadnim djelom kršćanske Europe

the diseases which have accompanied men from the earliest times. I believe that three saints were painted here together on purpose, to enable the people of Zadar to pray in front of a single picture to the three patrons of the oro-facial region.

The main source of information on St. Apollonia is the diary of the archbishop of Alexandria. St. Apollonia was an Egyptian from Alexandria, born in the beginning of the third century. As a devoted Christian, she had soon felt the troubles due to the pursuing of Christians carried out by the Roman Empire (18, 19). St. Apollonia became the patroness of teeth due to the associations induced by the description of her martyrdom. She was hit on head and face; her teeth were pulled out with pincers or, according to some sources, her teeth had been broken using fists and stones. Afterwards, she was burned at the stake. Iconographic displays mostly show her holding a pair of pincers, often with a tooth in them. Sometimes she additionally holds a palm leaf, indicating her martyrdom. The cult of St. Apollonia first spread throughout Byzantium, and later to the west-

gdje se nalaze mnogobrojne crkve, kapele ili oltarne slike i kipovi s njezinim likom. U našim krajevima također se štuje sveta Apolonija - spominje se u glagoljskom zubarskom tekstu, Žgombićevu zborniku iz godine 1528. (20). Poznati su i prikazi svete Apolonije u Istri, ali i u srednjem i panonskom dijelu Hrvatske. Do sada su rjeđi znanstveni prikazi o štovanju te svete u dalmatinskom dijelu Hrvatske, tako da je ovaj prikaz svete Apolonije iz Zadra nadopuna dosadašnjih spoznaja (21-23).

Sveti Antun-opat, zaštitnik bolesti kože i sluznica, ponajprije zaštitnik od herpesa pojavljuje se također na toj slici i to je logično, jer sa svetom Apolonijom i svetim Blažem čini nedjeljivu cjelinu - on je svetac-zaštitnik jedne od najčešćih bolesti, infekcije herpes simplex u području orofacijalne regije (3, 7, 18, 19). Inače, opisuje se kao starac koji je bolovao od bolesti praćene crvenilom kože, ali i mjehurima koji su pucali i zarastali krastama, što je vrlo vjerojatno bila manifestacija infekcije virusima herpesa. Stoljećima su se infekcije virusima herpesa nazivale "vatrom svetog Antuna", a na slici koja je predmet ovog prikaza sveti je Antun naslikan kako nosi na ruci "vatru svetog Antuna". Bolest se prema svojoj prirodi povlači spontano, pa su jasne pučke asocijacije o izlječenju i nadnaravnim moćima toga sveca kad je riječ o bolestima kože i sluznica. Najraniji zapisi o svetom Antunu-opatu potječu od njegova učenika svetog Anastazija. On za svetog Antuna-opata kazuje da je potjecao iz imućne kršćanske obitelji koja je živjela oko rijeke Nila u srednjem Egiptu, u današnjem mjestu Qemasu. Rođen je oko godine 250. Nakon smrti roditelja, ponukan unutarnjim pozivom, sve svoje imanje daruje siromašnima i odlazi u pustinjsku samoću.

Treći svetac na slici je sveti Blaž poznat i kao sveti Vlaho u dubrovačkom kraju, gdje je najrazvijenije njegovo štovanje u našem području. Izvorno je zaštitnik vrata, grla i otorinolaringologije, ali kako je grlo nedjeljiva anatomska cjelina s usnom šupljinom - tako je to shvaćao i predočavao sebi puk - možemo reći da je i bio zaštitnik usne šupljine. Predaja kaže da je prije negoli je postao biskup, bio liječnik. Od njegovih najvećih dobročinstava i čuda, najpoznatija je priča o spašavanju djeteta kojemu je zapela riblja kost u farinksu. Blaž je dječaka dodirnuo, blagoslovio i njegove tegobe su nestale. Ista predaja kaže da je sveti Blaž uputio molitvu Bogu sa željom da pomaže bolesnicima, uz posebnu preporuku za one koji pate od bolesti farinksa i usne šupljine. Inače, sveti Blaž živio je u trećem stoljeću u gradu Sebasti, u Armeniji. Mučio ga je rimski

ern part of Christian Europe, where many churches, chapels or altar paintings and statues presented her. In Croatia there is also a tradition of worshipping St. Apollonia, who was mentioned in the Croatian glagolitic text on dentistry, the "Žgombićev zbornik", from 1528 (20). There are also well known presentations of St. Apollonia from Istria, and from the middle and eastern parts of Croatia as well. So far, the scientific descriptions of the cult of St. Apollonia in the Croatian region of Dalmatia were rare, so this description of St. Apollonia from Zadar adds to the present knowledge (21-23).

St. Anthony the Abbot, the protector from the diseases of skin and mucosa, primarily the protector from herpes, is also shown on this painting. St. Anthony the Abbot represents an inseparable unity together with St. Apollonia and St. Blaise, being patron saint and guardian from one of the most frequent diseases in the oro-facial region (3,7,18,19). He was described as an old man who suffered from the disease characterized by the red colour of the skin and the vesicles that popped and healed with crustae, probably the manifestations of a herpes virus infection. For many centuries, the herpes virus infections have been called the "fire of St. Anthony". On this painting, St. Anthony the Abbot is shown carrying on his hand the "fire of St. Anthony". The nature of this disease is to regress spontaneously, so the folk associations considering the miracle cures and supernatural powers of this saint against the diseases of skin and mucosa are understandable. The earliest texts mentioning St. Anthony originate from his pupil St. Anastasius, who wrote that St. Anthony the Abbot came from a rich, Christian family, living in the vicinity of the river Nile in middle Egypt, where the town of Qemas stands today. He was born around the year 250. After the death of his parents, urged by the inner need, he gave away all of his belongings to the poor and went into the desert solitude.

The third saint on the painting is St. Blaise (known also as St. Vlaho in Dubrovnik, where his cult is the greatest in Croatia). He was originally the protector of neck, throat and ear, nose and throat specialists, but since a throat is anatomically inseparable from the oral cavity, as the people have seen it, we can say that he was also the protector of the oral cavity. The legend says that he was a doctor before he became bishop. Among the most known good deeds and miracles that he performed is the story about saving the child who had a fishbone stuck in its pharynx. Blaise is said to have touched and blessed the child and its suffering disappeared.

guverner željeznim češljem, a zatim je bačen u jezero jer je bio kršćanin i svjedočio je kršćansku vjeru (3, 7, 18).

Inače, tom slikom dokazujemo i dvostrukost povezanu s medicinom i stomatologijom u našim krajevima u 17. stoljeću. Drugim riječima, kod nas tradicionalno postoje sveci-zaštitnici od različitih bolesti i nemoći kojima se puk moli za izlječenje, ali istodobno djeluju službeno imenovani liječnici-fizici i kirurzi-brijači od kojih isti taj puk može tražiti različite medicinske usluge. Naime, u Zadru godine 1625., kada je i nastala slika svete Apolonije, svetog Antuna-opata u slavi i svetog Blaža, datiran je inventar zadarskoga kirurga-brijača Anzola Fiorinija (12, 23). Osim mnogobrojnih ginekoloških i kirurških instrumenata, taj je kirurg-brijač imao i različite zubarske instrumente, kao na primjer kliješta za zube. Taj podatak govori da je tada u Zadru živio stručnjak za kirurgiju i zubarstvo, a osim toga tada je u gradu moralo obvezatno djelovati i više liječnika. Ipak, posao koji obavlja kirurg-brijač ne potiskuje vjerovanje u svece-zaštitnike od bolesti i nemoći, ovaj put u one koji zaštićuju od bolesti zuba, usta, grla i vrata, a naslikani su na slici koja je predmet ovog prikaza.

Zaključak

Zaključno se može istaknuti da je ta slika jedinstven primjer u našoj medicinskoj ikonografiji, jer se zajedno pojavljuju sveci-zaštitnici od bolesti u području vrata i orofacijalne regije. Iako to djelo ima u prvom redu religijsku poruku i funkciju, zasigurno ističe i kontinuitet od grčko-rimske, kršćanske i srednjovjekovne tradicije do danas i ističe korijene zapadne medicine. S druge strane ističe dvostrukost povezanu s razvojem zdravstvene zaštite u našim krajevima – medicinsku, “znanstvenu” i onu teurgijsku.

The same legend states that St. Blaise had prayed to God to help the sick, with the special concern for those who suffer from the diseases of pharynx and oral cavity. St. Blaise lived in the third century in the town of Sebasta, Armenia. He was tortured by the Roman governor using a steel comb and thrown into a lake, all because he was a Christian and declared the Christian faith (3, 7, 18).

Furthermore, this painting proves the duality connected with medicine and dentistry in Croatia during the seventeenth century. In other words, traditionally there were always the patron saints defending against various diseases and disabilities to whom the people prayed for healing, but also there were officially appointed physicians and surgeons-barbers, from whom the same services were requested. There is the inventory of a surgeon-barber from Zadar, Croatia, Anzolo Fiorini from 1625, the same year when the painting of St. Anthony the Abbot in Glory, St. Blaise and St. Apollonia had been painted (12,23). Besides the numerous gynaecological and surgical instruments, this surgeon-barber had also some dental instruments, like the tooth pincers. This fact indicates that there was a surgeon and dentist present in Zadar, but besides him, there must have been also other doctors active in the town. However, the presence of surgeons-barbers did not suppress beliefs in patron saints from diseases and disabilities, in this case the patron saints and protectors from the diseases of teeth, mouth, throat and neck, painted together in the painting which is the object of this paper.

Conclusion

This painting is a unique example in our medical iconography, where the patron saints of the neck and oro-facial region appear together. Although the described painting has primarily religious message and function, it certainly shows also the continuity from the Greco-Roman, Christian and medieval traditions to the present days and it stresses the roots of western medicine. On the other hand, it also stresses the duality connected with the development of healthcare in our region, which was both medical (scientific) and theurgic.

Abstract

The aim of this paper was to describe the painting of St. Anthony the Abbot in Glory, St. Blaise and St. Apollonia in historical medical/dental context. The painting belongs to the Benedictine Convent of St. Mary in Zadar, Croatia. St. Apollonia is worshipped as the patron saint of dentists and dentistry, protecting the teeth. St. Blaise is the patron saint of throat, mouth and cervico-facial region and worshipped as the patron saint by the ear, nose and throat specialists and maxillofacial surgeons, while St. Anthony the Abbot protects from the diseases of skin and mucosa, especially those caused by herpes virus. This oil on canvas was painted in baroque style in the early seventeenth century. It is interesting because it shows the three patron saints of the oro-facial region together. Furthermore, this painting witnesses the permanent presence of the cult of worshipping the patron saints of teeth, mouth and throat in Zadar, Croatia, and witnesses the existence of the parallel ways of providing the medical/dental care, both "scientific" and theurgic. This paper adds to the historical/dental heritage of Croatia, and shows that research of the sacral artistic heritage can add to the information about healthcare situation in a particular period.

Received: March 1, 2006

Accepted: July 10, 2006

Address for correspondence

Dalibor Karlović
University Department of Psychiatry
University Hospital "Sestre milosrdnice"
Vinogradska cesta 29
HR-10000 Zagreb, Croatia
dalibor.karlovic@zg.htnet.hr

Key words

Croatia; history of dentistry; dentistry;
medicine in art

References

1. Škrobonja A. Povijest medicine za praktičare. Rijeka: Adamić; 2003.
2. Glesinger L. Povijest medicine. Zagreb: Školska knjiga; 1979.
3. Škrobonja A. Sveti od zdravlja. Zagreb: Kršćanska sadašnjost; 2004.
4. Ring ME. Dentistry, an illustrated history. St Louis: Mosby Co; 1985.
5. Lions AS, Petrucelly J. Medicine, an illustrated history. New York: Abradale; 1990.
6. Jelić R. Pučka medicina u zadarskoj okolici. Liječnički vjesnik. 1957;29: 628-45.
7. Badurina A. Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva. Zagreb: Kršćanska sadašnjost; 1990.
8. Dorn V. Liječnici sveći. Bogoslovska smotra. 1974;44:140-9.
9. Badurina A. Sveći zaštitnici zdravlja. Farmaceutski glasnik. 1993;49:238-44.
10. Škrobonja A. Kršćanski sveći u tradicionalnoj farmakopeji-prilog prema sistematizaciji prema bolestima i djelovima tijela. Medicina. 2002;38:11-5.
11. Škrobonja A. Svetice-zaštitnice od bolesti u hrvatskoj medicinskoj povijesnici. Otivum. 1999-2000;7-8:49-55.
12. Grmek MD. Pregled povijesti zdravstvenih prilika u Zadru. Liječnički vjesnik. 1950;72:178-84.
13. Jelić R. Kratak osvrt na medicinsku prošlost Zadra. Med Jadertina. 1974;7:13-35.
14. Petricioli I. Stalna izložba crkvene umjetnosti Zadar. Zadar: Turistkomerc; 1980.
15. Sorić A. Sjaj zadarskih riznica, sakralna umjetnost na području Zadarske nadbiskupije od IV. do XVIII. stoljeća. Zagreb: Muzejsko-galerijski centar; 1990.
16. Krleža M. Zlato i srebro Zadra i Nina. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; 1951.
17. Tomić R. Zadarska slika Pietra Dominija. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji. 2003/2004;40:255-61.
18. Biblioteca sanctorum. Sv. 1-12. Instituto Giovanni XXIII nela Pontificia Università Lateranense, Roma, 1961-1970.
19. Goris E. Leksikon svetaca. Jastrebarsko: Naklada Slap; 2003.
20. Fatović-Ferenčić S. Za zubi pomoć - odontološki tekstovi u hrvatskoglagoljskim rukopisima. Acta Stomatol Croat. 1997;31(3):229-36.
21. Kaić Z. Posvećeno trisdvadesetpetoj obljetnici oltarne pale svete Apolonije u akademskoj crkvi svete Katarine u Zagrebu. Acta Stomatol Croat. 2000;34(1):101-2.
22. Najžar-Flegar D, Jukić S, Neziri E, Filipović-Zore I, Miletić I. Štovanje svete Apolonije u tradiciji franjevačkog reda Provincije sv. Ćirila i Metoda. Acta Stomatol Croat. 2000;34(4):355-60.
23. Kaić Z. Razvoj stomatologije u Hrvatskoj. Acta Stomatol Croat. 2002;36(1): 5-18.